

Di tích và địa điểm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh ở Việt Nam

NGUYỄN THỊ HUYỀN TRANG*

Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đặt chân tới nhiều nước trên thế giới ở châu Á, châu Âu, châu Mỹ và châu Phi. Ở Việt Nam, Người đã đi hầu như tất cả các tỉnh thành của cả nước, đến bất cứ đâu, Người cũng sống hòa mình với nhân dân lao động và nêu cao tấm gương về ý chí chiến đấu và phẩm chất cách mạng của người cộng sản Việt Nam chân chính.

Sau Cách mạng tháng Tám, nước Việt Nam Dân chủ cộng hòa ra đời (tháng 8/1945), Chủ tịch Hồ Chí Minh, trên cương vị Chủ tịch nước, đã đi thăm, làm việc, chỉ đạo trực tiếp nhiều tỉnh, thành, địa phương trong cả nước tranh thủ mọi nguồn lực cho cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc của Việt Nam. Tấm gương đạo đức cách mạng cao cả của Người đã để lại trong lòng nhân dân Việt Nam nói riêng và nhân dân yêu chuộng hòa bình trên toàn thế giới nói chung nhiều tình cảm sâu đậm. Từ tình cảm kính yêu Người, nhân dân Việt Nam đã bảo tồn, tôn tạo các địa điểm di tích - nơi Người đã từng đến, thăm hỏi, làm việc, tham

gia kháng chiến... thành các công trình tưởng niệm Người trên cả nước.

Di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh là các công trình xây dựng, địa điểm cùng hiện vật gắn liền với cuộc đời và sự nghiệp của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Các di tích này là một bộ phận quan trọng trong loại hình di tích lịch sử - văn hóa của dân tộc gắn với một danh nhân cụ thể. Mỗi một di tích mang một sắc thái riêng, tuy khác nhau về thời gian, không gian và lịch sử cụ thể, song đều gặp nhau ở một điểm: đó là các công trình, địa điểm di tích gắn liền với những năm tháng trong cuộc đời và hoạt động của Chủ tịch Hồ Chí Minh, là các nhân chứng sống, các nguồn tin chân thực, các nguồn tư liệu quý giá về Người còn để lại cho hậu thế.

Việc nghiên cứu và xác định khoa học các di tích này là góp phần vào sự nghiệp bảo vệ, bảo quản và phát huy tác dụng các di sản lịch sử, văn hóa dân tộc, đặc biệt là góp phần vào việc nghiên cứu và giới thiệu về cuộc đời, sự nghiệp, tư tưởng, đạo đức và phong cách của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

1. Các tiêu chí của một di tích lưu niệm về Chủ tịch Hồ Chí Minh

* BẢO TÀNG HỒ CHÍ MINH

Trước tiên, ta cần xác định một di tích lưu niệm về Chủ tịch Hồ Chí Minh cần đáp ứng được các tiêu chí sau:

1. Có nội dung và ý nghĩa quan trọng đối với lịch sử đất nước, một tỉnh, một ngành, hoặc chứng minh cho một giai đoạn lịch sử quan trọng của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

2. Tình trạng bảo quản của di tích đảm bảo để thực hiện một trong hai giải pháp sau:

- Khôi phục di tích: Nếu như di tích còn nguyên gốc hoặc tương đối nguyên gốc, hoặc di tích đã thay đổi một phần nhưng còn các yếu tố khoa học để phục hồi di tích.

- Ghi dấu địa điểm di tích: Nếu di tích đã trở thành phế tích, thay đổi cơ bản nhưng còn lại địa điểm di tích.

3. Di tích hoặc địa điểm di tích có điều kiện bảo vệ, bảo quản và phát huy lâu dài.

4. Có đề nghị của các cấp chính quyền và cơ quan văn hóa xã, huyện, tỉnh, thành phố - nơi có di tích.

5. Xét tương quan về sự phân bố di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh trong phạm vi một tỉnh, một thành phố.

Áp dụng các tiêu chí trên, năm 2009 Bảo tàng Hồ Chí Minh đã thống kê di tích thuộc loại hình này. Kết quả thống kê cho thấy, di tích và địa điểm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh được phân bố trên 36 tỉnh, thành của cả nước, với số lượng lên tới 688 điểm. Số lượng được xếp từ cao xuống thấp, gồm:

Hà Nội: 291 điểm.

Cao Bằng: 78 điểm.

Thái Nguyên: 35 điểm.

Tuyên Quang: 27 điểm.

Nghệ An: 26 điểm.

Phú Thọ: 21 điểm.

Hải Phòng: 20 điểm.

Quảng Ninh: 20 điểm...

Trong đó, số lượng di tích được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch công nhận là di tích lịch sử văn hóa là không nhiều: ước tính khoảng 38 di tích, tập trung ở Hà Nội (5), Cao Bằng (6), Nghệ An (4), Thừa Thiên Huế (2), Hà Giang (1), Bắc Giang (2), Tuyên Quang (1), Lạng Sơn (1), Sơn La (1), Bắc Kạn (2),

Thái Nguyên (2), Phú Thọ (2), Vĩnh Phúc (1), Quảng Ninh (1), Thái Bình (1), Thanh Hóa (1), Hà Tĩnh (1), Bình Thuận (1), Hậu Giang (1), Trà Vinh (1), Sóc Trăng (1).

II. Những công trình tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh trên cả nước

Ngoài các di tích lịch sử của Chủ tịch Hồ Chí Minh được chia thành nhiều loại hình rất đa dạng và phong phú cả về thời gian, không gian, địa điểm, giá trị và hiện trạng, ở Việt Nam còn có một loại hình khác không phụ thuộc vào di tích hay địa điểm di tích Hồ Chí Minh. Đó là các công trình, hình thức tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh được quy về năm dạng chính:

1. Khu tưởng niệm, nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh.

2. Tượng Chủ tịch Hồ Chí Minh ở ngoài trời.

3. Đài tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh.

4. Đèn thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh.

5. Các công trình mang tên Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Chính vì vậy, việc tiếp cận, bảo tồn, tôn tạo di tích với độ chính xác khoa học đòi hỏi phải có sự phối hợp chặt chẽ với các cơ quan bảo tàng, các cơ quan văn hóa địa phương, nghiên cứu mọi nguồn tư liệu về các sự kiện lịch sử có liên quan đến di tích và bản thân di tích, tiếp cận với nhiều nhân chứng có am hiểu về sự kiện và di tích.

Hơn nữa, việc xây dựng các công trình tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh xuất phát từ tình cảm của nhân dân ta đối với Người, nên chúng có tác dụng to lớn trong việc tuyên truyền giáo dục tư tưởng, đạo đức Hồ Chí Minh mà không phụ thuộc vào việc tại địa điểm đó Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đặt chân đến hay sự kiện lịch sử đó là gì.

III. Hệ thống bảo tàng và di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh

Nằm trong tổng số 688 di tích và địa điểm di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh nói trên, hệ thống bảo tàng và di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh do Bảo tàng Hồ Chí Minh là đầu hệ bao gồm 14 di tích quan trọng nhất, có nội

dung và ý nghĩa quan trọng đối với lịch sử đất nước, đối với cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh:

1. Khu di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh tỉnh Cao Bằng.
2. Di tích 48 Hàng Ngang - nơi Bác Hồ viết *Tuyên ngôn độc lập*.
3. Di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh viết *Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến* ở phường Vạn Phúc, thị xã Hà Đông, tỉnh Hà Tây cũ (nay thuộc Hà Nội).
4. Khu di tích Kim Liên, xã Kim Liên, huyện Nam Đàn, tỉnh Nghệ An.
5. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Thừa Thiên Huế.
6. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Chi nhánh Quân khu V.
7. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Chi nhánh Gia Lai - Kon Tum.
8. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Chi nhánh Bình Thuận.
9. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Chi nhánh thành phố Hồ Chí Minh.
10. Bảo tàng Hồ Chí Minh - Chi nhánh đồng bằng sông Cửu Long (Quân khu IX).
11. Di tích Nguyễn Sinh Sắc, thị xã Cao Lãnh, tỉnh Đồng Tháp.
12. Khu tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh ở thị xã Nghĩa Lộ, tỉnh Yên Bái.
13. Khu du lịch lịch sử văn hóa và sinh thái Tân Trào.
14. Tượng đài Chủ tịch Hồ Chí Minh ở thành phố Vinh, Nghệ An.

Những di tích này có tầm quan trọng đặc biệt đối với việc tuyên truyền, giáo dục tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh tới các tầng lớp nhân dân trong nước và bạn bè quốc tế. Trong 14 đơn vị bảo tàng và di tích có 2 đơn vị là Khu di tích Kim Liên (Nghệ An) và Khu di tích Pác Bó (Cao Bằng) được Chính phủ và Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch xác định là 2 khu di tích đặc biệt cấp quốc gia. Từ năm 1981 đến nay, hệ thống bảo tàng, di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đón trên 60 triệu lượt khách trong và ngoài nước đến tham quan.

Việc bảo tồn, tôn tạo, phát huy tác dụng các di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh nói chung và hệ thống bảo tàng và di tích lưu niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh trong cả nước nói riêng là vô cùng quan trọng, đặc biệt là phải đảm bảo các nguyên tắc sau:

- Đó phải là di tích ghi dấu sự kiện lịch sử quan trọng không chỉ trong cuộc đời cách mạng của lãnh tụ mà còn là sự kiện quan trọng đối với cả nước, là nơi Chủ tịch Hồ Chí Minh đã có thời gian ở và làm việc, ra những quyết định quan trọng hoặc viết những tác phẩm quan trọng.

- Việc bảo tồn, gìn giữ di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế-xã hội của tỉnh, thành phố sở tại.

- Di tích có khả năng phát huy tác dụng, có mối quan hệ hữu cơ với các di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh khác trong địa bàn thủ đô Hà Nội tạo nên tuyến tham quan hoàn chỉnh.

Năm 1987, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên Hợp Quốc (UNESCO) đã thông qua *Nghị quyết 24C/18.65* Quyết định Kỷ niệm 100 năm ngày sinh của Chủ tịch Hồ Chí Minh với tư cách là "Anh hùng giải phóng dân tộc Việt Nam - Nhà văn hóa kiệt xuất" vào năm 1990. Đây là danh hiệu cao quý nhằm ghi nhận và tôn vinh đóng góp của các danh nhân văn hoá hoặc của các lãnh tụ vĩ đại trên thế giới.

Ngày nay, nhiều nước trên thế giới đã có những hình thức tưởng niệm Người như, dựng tượng ở Mông Cổ, Venezuela, Mexico; làm nhà tưởng niệm ở Trung Quốc, Thái Lan, tượng đài ở Nga, Cu Ba...

Trong sự nghiệp đổi mới đất nước, tư tưởng Hồ Chí Minh mãi mãi soi đường cho cuộc đấu tranh của nhân dân Việt Nam vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh, các di tích lưu niệm về Người trên đất nước Việt Nam nói riêng và trên toàn thế giới nói chung luôn cần được quan tâm, đầu tư để công tác bảo tồn, phát huy tác dụng đạt hiệu quả cao nhất./